הרוצה שיתעשר יעסוק בבהמה דקה אמר רב חסדא מאי דכתיב [1]ועשתרות צאנך שמעשרות את בעליהן [א]ואמר רבי יוחנן כסא דחרשין ולא כסא דפושרין והני מילי בכלי מתכות אבל בכלי חרש לית לן בה ובכלי מתכות נמי לא אמרן אלא דלא שדי בהו ציביא אבל שדי בהו ציביא לית לן בה וכי לא שדי בהו ציביא נמי לא אמרן אלא דלא צייץ אבל צייץ לית לן בה [ב]ואמר ר' יוחנן מי שהניח לו אביו מעות ורוצה לאבדן ילבש כלי פשתן וישתמש בכלי זכוכית וישכור פועלים ואל ישב עמהן ילבוש כלי פשתן בביתנא רומיתא וישתמש בכלי זכוכית בזוגיתא חיורתא וישכור פועלים ואל ישב עמהן [ג]בתורי דנפיש פסידייהו דרש רב עוירא זימנין אמר לה משמיה דרבי אמי וזימנין אמר לה משמיה דרבי אסי מאי דכתיב [2]טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט [א]לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו וילבש ויתכסה במה שיש לו ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו שהן תלויין בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם דרש רב עינא אפתחא דבי ריש גלותא השוחט לחולה בשבת חייב לכסות אמר להו רבה אשתומא קאמר לישמטוה לאמוריה מיניה דתניא [ד]ר' יוסי אומר כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו מקל וחומר ומה מילה שודאה דוחה שבת אין ספיקה דוחה יו"ט כסוי שאין ודאו דוחה שבת אין דין שאין ספקו דוחה יו"ט [ה]אמר לו תקיעת שופר בגבולים תוכיח שאין ודאה דוחה שבת וספיקה דוחה יו"ט השיב רבי אלעזר הקפר בריבי תשובה מה למילה שכן אינה נוהגת בלילי ימים טובים תאמר בכסוי שנוהג בלילי ימים טובים אמר רבי אבא זה אחד מן הדברים שאמר רבי חייא אין לי עליהם תשובה והשיב רבי אלעזר הקפר בריבי תשובה קתני מיהת כסוי שאין ודאו דוחה שבת מאי ודאו דכסוי דלא דחי שבת [ב]לאו השוחט לחולה בשבת ודלמא דעבר ושחט דומיא דמילה מה מילה ברשות אף כסוי נמי ברשות אמרו לו תקיעת שופר בגבולין תוכיח שאין ודאה דוחה שבת וספיקה דוחה יום טוב מאי ספיקה אילימא ספק חול ספק יום טוב השתא ודאי יום טוב דחיא ספק יו"ט ספק חול מיבעיא

אלא

**כסא דחרשין ולא כסא דפושרין.** טוב לשתות כוס של מכשפות ולא לשתות כוס של מים פושרין שרעים הם לגוף: **ציביא.** שרשי עשבים ותבלין: **צייץ.** הרתיח: **מי שהניח לו אביו מעות.** כלומר מי שלא טרח בממון וקל בעיניו לאבדו זהו איבודו: **ילבש כלי פשתן.** שהן יקרים. ולפי דרכנו למדנו שהעושה אלה מאבד ממון ויזהר אדם מהם: **ביתנא רומיתא.** יקר היה: **בתורי.** ישכור פועלים וימסור להן שוורים שלו לחרוש והם יכחישו השוורים י)ויסקבום ביערות ובכרמים והמלאכה לא תעלה לכלום שאין חוששין לכך: **טוב איש חונן.** דלים ומלוה אותם וטוב המכלכל דבריו במשפט לפי היכולת הוא עומד על צרכיו ולא בכל תאות לבו: **פחות ממה שיש לו.** פחות מכדי היכולת א] וילבש ויתכסה לפי היכולת שלא יתבייש ויכבד אשתו יותר מלפי היכולת: **לחולה.** שיש בו סכנה: **חייב לכסות.** דכיון דניתנה שבת לידחות אצל שחיטה זו נדחית לכל מלותה של שחיטה זו: **אישתומא קאמר.** דבר תימה הוא אומר. לשון (לעיל דף כח.) אשתומם כשעה חדא ה) אסטורדיסו"ן: **לישמטו לאמוריה.** יסתכו את לשונו שאמר כה. ל"א גרסינן אי דשמא קאמר אם בשמו הוא אומר לישמטו לאמוריה ישמטו את האמורא מלפניו לבייש: **שודאה דוחה שבת.** דאתיא בקל וחומר מה צרעת שדוחה עבודה ועבודה דוחה שבת מילה דוחה אותה. כולה במסכת שבת (דף קלב:): **אין ספיקה דוחה יו"ט.** כגון נולד בין השמשות דקי"ל כפ' רבי אליעזר (שבת דף קלז.) דנימול לתשעה ואל ספק שמיני ספק תשיעי שלו ביו"ט אינו נימול עד עשירי דתנן [שם] נולד בין השמשות נמול לתשעה כלומר לספק תשיעי בין השמשות של ערב שבת נמול לעשרה חל יו"ט להיות אחר אותה שבת שהוא עשירי נמול לאחד עשר משום דמילה שלא בזמנה לא דחיא דנפקא לן מהוא לבדו מ) הוא ולא מכשיריו לבדו ולא מילה שלא בזמנה בסנהדרין פ): **כסוי שאין ודאו דוחה שבת.** לקמיה מפרש: **בגבולין.** דקיימא לן בראש השנה (דף כט:) בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה: **וספיקה דוחה י"ט.** דתניא [שם.] טומטום ואנדרוגינוס חייבים אף על פי שהוא ספק אשה ואינה חייבת: **בריבי.** אדם גדול: **תשובה.** על קל וחומר דרבי יוסי: מילה אינה בלילה אלא ביום דיום כתיב בה (ויקרא יב): **זה אחד מן הדברים.** שהיה רבי חייא אומר שלא היה לו שום תשובה עליהם והא דרבי יוסי חדא מינייהו והא דאהדרו רבנן תקיעת שופר בגבולים תוכיח לא משיב לה פירכא כדמפרש לקמיה: **ודלמא דעבר ושחט.** לבריא דלא ניתנה שבת לידחות קאמר דלא יכסה אבל לחולה דניתנה שבת לידחות שרי: **דומיא דמילה.** על כרחך בחולה קאמר דומיא דמילה דברשות ותיובתא היא לרב עינא: **ספק י"ט וספק חול.** כגון שני ימים טובים של ראש השנה שהאחד ספק:

אלא

**הרוצה** שיתעשר יעסוק בבהמה דקה. וא"ת דאמרינן בפרק מקום שנהגו (פסחים דף נ:) העוסק בבהמה דקה אינו רואה סימן ברכה ואומר ר"ת דהתם בישוב ומשום עין הרע אבל הכא איירי במורשין דלא שלטא בהו עינא:

**בזוגיתא** חיורתא. וא"ת משמע דזכוכית לבנה היתה בימי ר' יוחנן וכן בריש אין עומדין (ברכות דף לא.) ההוא דתבר זכוכית לבנה בחתונת בנו ובפ' עגלה ערופה (סוטה דף מח:) תנא משחרב בהמ"ק בטלה שילא פרנדא וזכוכית לבנה וי"ל דלא לגמרי בטלה אלא דאינה מצויה כמו בזמן בית המקדש וכן צריך לומר גבי שילא פרנדא דאמר בפרק במה מדליקין (שבת דף כ:) דרבין ואביי הוו יתבי קמיה דרב נחמיה ריש גלותא חזייה דהוה לביש מטכסא אמר ליה רבין לאביי היינו כלך דתנן אמר ליה אנן שילא פרנדא קרינא ליה ומיהו ר"ת מפרש דאכלך דמתניתין קאי דקרי ליה שילא פרנדא י):

**בתורי.** ר"ת גרים בתוורי פירוש בקרים שאינם מעמיקים המחרישה כראוי ומפסיד כל מה שזורע כ): **כסוי** שאין ודאו דוחה שבת. להנך תרי טעמי דמפרש בפרק קמא דביצה (דף ח:) דכוי אין מכסין דמו ביום טוב משום דאפר כירה דעתו לודאי ואין דעתו לספק אי נמי משום התרת חלבו אי אפשר לייתב ק"ו זה דמה שאין ודאי דוחה שבת לא הוי משום מוקצה דאפי' הכינו מבעוד יום אין מכסין ולא שייך נמי שם התרת חלב כיון שהיא ודאי חיה ל)אבל (א) טעמא דמפרש התם דבדקר נעוץ בודאי התירו ביו"ט ואע"ג דאיכא איסורא מדרבנן בחופר גומא ולא אלא לעפרה אבל בספק לא התירו אתי ק"ו דהכא שפיר דכיון דלא התירו בודאי שידחה שבת כ"ש דאין ספק דוחה יו"ט ומיהו סוגיא דביצה מוכח דאפילו ספק נמי שרי בדאיכא דקר נעוץ וי"ל בדוחק ק"ו הכי כיסוי שאין ודאו דוחה שבת אפילו הזמינו לכך מ"מ אסרו משום טורח אינו דין שאין ספקו דוחה יו"ט משום איסור גומא דרבנן או משום מוקצה דאין דעתו לספק אבל באפר שהכינו אין לאסור ספק ביו"ט מק"ו דשבת דאין לדמות טורח יו"ט לשבת ולישנא דמשום התרת חלבו ואפר אע"ג דהכינו אע"ג דליכא ק"ו מ"מ יש לחוש שיטעו הרואים ויעשו ק"ו משבת כיון דאין ודאו דוחה שבת אפילו בהכינו כ"ש שספק אין דוחה יו"ט ומדמכסים אותו ודאי חיה היא ויתירו חלבו:

**תקיעת** שופר בגבולין תוכיח שאין ודאה דוחה שבת כו'. וא"ת והא טעמא מ)דשופר בשבת משום שמא יעבירנו ארבע אמות ברה"ר והא לא שייך ביו"ט וי"ל דשייך נמי ביו"ט דאם אשה היא זה הטומטום אסור להוציא לצרכה דהא לא מחייבא ואין להתיר מטעם הואיל והותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דהיינו דוקא היכא דהוי צורך היום קצת אבל הכא ליכא צורך היום כלל אי נמי ה"ק שאין ודאה דוחה שבת ב] משום גזירה דרבנן שמא יעבירנו וספיקה דוחה יום טוב אף על גב דאיכא נמי איסורא דרבנן בתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה ונדחה איסור זה מספק. [וע"ע תוספות ר"ה כט: ד"ה רדיית]:

### עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה י:

יג ב מיי' פי"ד מהלכות שחיטה הל' ד סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' כח סעיף ט:

◆

### תורה אור השלם

1. וְאָהֵבְךָ וּבֵרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: דברים ז יג

2. טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: תהלים קיב ה

◆

### רבינו גרשום

א"ר יוחנן כסא דחרשין כו'. בשביל הלכות דר' יוחנן מביא הלכה זאת: לא אמרן אלא דלא שדי בהו ציביא. כלומר בכלי מתכות נמי לא אמרן (אלא) דלא לישתי פושרין אלא דלא שדי בהו תבלין: אבל שדי בהו תבלין. לית לן בה: ולא אמרן אלא דלא צייץ. כלומר דלא רתח: ורוצה לאבדן. כלומר אינו רוצה לאבדן ביד אלא רוצה לאבדן כלאחר יד ומעט מעט רוצה לאבדן: בביתנא רומא. רע הוא (וכן בכ"י רומא רע הוא ומשבר מהר): בתורי דנפיש פסידייהו. כלומר ששוכר את השוורים לחרוש ולזרוע שדהו ואינו יושב עמו (והחורש) [ואינו חורש] וזורע לו חרישה וזריעה יפה דזו היא פסידא דלא הדר: טוב איש חונן ומלוה. כלומר שמלוה את בניו כשהן קטנים שהן תלויין בו: אי דשמא קאמר לישמטה. כלומר אי משמא דנפשיה קאמר דלא אמר משמיה דרביה לישמטוה לאמוריה לשון אמורא הוא שדורש בפניו לישמטר מיניה: ואית דאמר אישתמא קאמר. כלומר שינוי קאמר ליתהכו לשונו אמוריה זהו לשונו שאמר הדבר: אין ספיקה דוחה יו"ט. כלומר אם נולד בין השמשות שמנה ימים קודם יו"ט דלא ידעינן אי יו"ט שמיני ואי ערב יו"ט שמיני: כיסוי שאין ודאי דוחה שבת כו'. כדבעינן לפרושי לקמן: דלמא דעבר ושחט. כלומר מה דאמרי' שאין ודאי דוחה את השבת לאו לשון השוחט לחולה אלא דעבר ושחט לבריא: אף כסוי ברשות. כלומר והיכי דמי דשחט לחולה:

### מסורת הש"ס

א) ב"מ כט:, ב) [שם], ג) [ב"מ ל. עג.], ד) [תוספתא רפ"ו ותוספתא ביצה פ"א ה"ד], ה) [צ"ל אמרו], ו) [ערך פי' בערוך לשון תנורה], ז) [דניאל ד], ח) [שמות יב], ט) [צ"ל בשבת קד.], י) [ועיין תוס' שבת כ: ד"ה אגן ותוס' ב"מ כט: ד"ה זכוכית], כ) [ועיין תוס' ב"מ ל. וע"ע תוס' שם עג.], ל) עיין רש"א, מ) [ר"ה כט:].

◆

### הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כסוי וכו' אבל להך טעמא דמפרש:

◆

### הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה פחות וכו' מכדי היכולת. כאן הס"ד ואח"כ מה"ד וילבש וכו' שלא יתבייש. כאן הס"ד ואח"כ מה"ד ויכבד: ב] תוס' ד"ה תקיעת וכו' משום גזרה דרבנן שמא יעבירנו. נ"ב ע' ש"ח שאגת אריה סי' ק"ז דף נ"ב ע"ד יפה ל"ג ע"א בדפוס פפד"א וע' במג"א סי' תקפ"ח ס"ק ד' ודו"ק:

◆

### לעזי רש"י

אישטורדישו"ן. עילפון, הלם, מבוכה.

◆

### מוסף רש"י

שמעשרות את בעליהן. ומחזיקות אותם בעשתרות הללו שהן סלעים חוקים (דברים כח ד). **כסא דחרשין.** נוח לשתות כוס של מכשפות מכוס של מים פושרין, ואיידי דאיירי במילי דר' יוחנן בהלכות דרך ארץ נקט הני שמעתא (ב"מ כט:). **ציביא.** כל דבר שטוחנין לתוך המשקה, או עשבים או תבלין או עיקרי בשמים, קרי ציביא (שם). **ורוצה לאבדן.** ללמדנו בא שלא יתגלגל אדם בכך, שהעושה אלה מאבד ממנו הון רב (שם). **בביתנא רומיתא.** דמיהם יקרין ומתקרעין לגלות (שם). **בתורי.** כפועלים המנהיגים בשוורי בעה"ב, דנפיש פסידייהו, שהיא עבודת קרקעות שלהן בשוורים היקר, את חרישת הכרמים ובלירתם מנהיגים כלי המחרישה בעגלה בין שורות הכרם עם הפועלים ועותמן עם הענבים, לפיכך אם אין הבעלים עליהם יש הפסד גדול, שאין דרך הפועלים לחוס על הכרם ועל השוורים ומכניסים אותן על הגפנים ועל הגפנים והשוורים נתקנין ונשברים (שם).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones